

REDAKTIONELL PRAKTIK OCH

ENKÄT

Nils Olsson: Vi befinner oss i en situation där avståndet mellan akademisk humaniora och intellektuell offentlighet förefaller bli allt större. Kritiken, kultursidan och essän är en genre, en plats och en form som numera har föga affinitet med humanioraforskningens artikulationsformer, publiceringskanaler och format – inte minst vad gäller vetenskaplig legitimitet och personlig meritering. Bör litteraturvetenskapen i högre grad identifiera sig som en del av en intellektuell eller litterär offentlighet? Om så, varför och hur?

Axel Andersson: Reträtter från offentligheten företas strategiskt av de som i långa loppet inte har ett behov att motivera sin verksamhet i det offentliga. Då akademisk humaniora i allra högsta grad är en offentligt finansierad verksamhet vore det en riskabel väg att vandra. Det gäller att undvika att fältet krymper och i allt större utsträckning blir en verksamhet för de närmast sörjande där krympandet blir en naturlig del av dess vara. Det handlar dock inte bara om att *visa sig*, utan också om att söka en utvärdering i det offentliga. För detta krävs att ”artikulationsformerna” också kan rikta sig till en offentlig läsekrets utanför det egna fältet.

Sveriges kulturliv har historiskt berikats av en hälsosam rivalitet mellan de icke-akademiska intellektuella och de akademiska. Detta förhållande verkar som frågan antyder knappast längre existera. Det krävs en större analys av hela det intellektuella fältet för att förstå vad som händer. Inte bara är det offentliga samtalet stadd i förändring i stort. Det har också skett extrema, och negativa, utvecklingar på kultursidor såväl som på universiteten. Tyvärr är det svårt att tala om en kris, då få verkar inse att vi står vid ett vägskäl

VETENSKAPLIGA PUBLICERINGSKONTEXTER

Axel Andersson, Ragnild Lome,
Nils Olsson, Daniel Pedersen

där avgörande insatser krävs. Det icke-akademiska intellektuella fältet och det akademiska kan slockna som två ej sammanknutna stjärnor, eller börja agera som om de faktiskt är protagonister i en och samma ensemble.

Om problemet är att många akademiker inte känner sig lockade av kultursidorna och att få intellektuella är lockade av universitetens seminarierum vore det välgörande att hitta andra plattformar, andra institutioner. Kanske är vitala trianguleringar via teatrar, bibliotek och så vidare en möjlig väg att gå. Men i så fall är frågan hur sådana samarbeten ska ingås. Trots humaniora-akademikernas uppfattning att vara en hunsad och utarbetad grupp långt ifrån grötfaten så är de som verkar frilans i den intellektuella offentligheten i en långt mer prekär situation (om än av eget val). För den som inte är anställd vid ett universitet kan det ofta vara frustrerende att ha med universitetsstrukturer att göra. Få (men dock några) förstår att följa gängse tariffer vad gäller ekonomiska ersättningar när icke-akademiker bjuds in till akademiska sammanhang. Och vid samverkanssamarbeten med universitet är det förvånansvärt ofta som sådana i slutändan mynnar ut i försök att få andra att föra ut universitetens forskning, snarare än att på allvar mötas i genuina samtal.

Ragnild Lome: Under lesningen av en skjønnlitterær bok fra 1960-tallet kom jeg over en omtale av en litteraturkritiker, som hele tiden var på jakt etter nye talenter. For om en litteraturkritiker bare

oppdaget én glemt, genial forfatter i løpet av sin karriere, ville han bli hyllet og stige til gradene som litteraturprofessor.

Jeg måtte humre. Kontinuiteten fra kritiker til professor fremstår fremmed i dag. Selv om jeg ideelt sett gjerne skulle sett litteraturvitenskapen nærme seg den litterære offentligheten, fremstår de to langt fra hverandre. Hvordan skulle en kritiker i dag kunne bli professor bare fordi han oppdager en genial poet eller dramatiker? I så fall måtte litteraturstudiet på universitet handle om genidyrking og kanonisering, og professoren fortjene sin stilling på grunn av sin evne til å skille mellom god og dårlig litteratur.

Et skarpt skille mellom den litterære offentligheten og litteraturvitenskap slik den bedrives i dag, er nettopp kvalitetsvurderingen – meg bekjent står det ikke noe i studieordningen om at universitetene skal lære studentene hva som er god og dårlig litteratur.

Det jobbes også forskjellig med språket innenfor kritikken og litteraturvitenskapen. Å redigere akademiske tekster til en allmenn offentlighet, er en krevende, språklig jobb. Presisjon i academia fremstår ofte som forvansking i offentligheten. At Foucaults begrep om biopolitikk også kan forstås på andre måter, må være implisitt i en tekst som skal ut til den bredere offentligheten, da det ellers oppfattes som forvansking og *namedropping*.

Det har dessuten vokst frem en smittende og klebrig språk på universitetene: engelsk quasi-akademisk – et slags akademisk stammespråk, som brukes for å kommunisere med forskere innenfor andre disipliner.

Dette språket er teoretisk spesifikt og lar seg sjelden oversette særlig vellykket til et språk som er gangbart i den bredere offentligheten.

I tillegg er det verdt å være oppmerksom på at universitetene ikke lenger samler de klokeste hodene i samfunnet – på grunn av målstyring og stadig mer aggressive publiseringskrav til akademikere. Akademikere dominerer heller ikke den litterære debatten, men pryder seg likevel med en stor autoritet (og et stort budsjett, relativt stabile arbeidssituasjoner, til sammenligning med situasjonen i den litterære offentligheten). Denne asymmetrien gjør litteraturvitenskapen klokt i å adressere.

Jeg tror derfor det er viktig at litteraturvitenskapen holder kontakt med litteraturkritikken, som den historisk sett er knyttet tett sammen med, samtidig som den er tydelig på hvilke verktøy den lærer ut, og hvilke den ikke lærer ut. På universitetet lærer studentene å tenke og skrive akademisk, men de må også være i stand til å tenke og skrive i andre sjangre, og være i stand til å forholde seg til forskjellige typer av redaksjoner. En god litteraturforsker er i stand til å skrive og tenke i flere forskjellige registre.

Daniel Pedersen: Jag har nog skrivit sju olika versioner på detta svar. Det är enormt komplext. Givet den enorma bredden i ämnet, från sociologi till kognitionsvetenskap, måste nog varje svar gälla just den del man själv sysslar med. I mitt fall en ganska klassisk hermeneutik, ett läsande och utredande av texter. Ett teoretiserande kring texters särart och analyser av dem.

Personligen skulle jag vilja se en öppnare litteraturvetenskap som kritiskt ifrågasatte premisserna som den påtvingas, främst tanken på något slags allmänt vetenskapligt kriterium där bedömningen av vad som är god forskning okritiskt överlämnas till (främst) utländska tidskrifter, som ska utgöra något slags guldmyntfot.

Om man drogs till litteraturvetenskapen utifrån

ett intresse för litteratur blir det självklart att vi som delar intresset av att utforska litteraturens alla former – forskare, författare, översättare, förläggare, kritiker etcetera – har att lära av varandra. Öppnare dörrar mellan dessa verksamheter skulle vitalisera det kollektiva tänkandet. Rörelsen verkar dock vara att okritiskt anamma de senaste teoretiska trenderna och publiceringsstrategierna.

För mig är kunskapen viktigare än vetenskapen. Frågan blir uppenbar: vad menar han? Låt mig exemplifiera. Skulle jag rekommendera en student en text om Dante, alltså en student som verkligen ville lära sig och förstå Dante, skulle jag inte rekommendera den senaste peer-review artikeln i någon högt rankad anglosaxisk tidskrift. Då skulle jag rekommendera Osip Mandelstams *Samtal om Dante*. När en av 1900-talets största poeter sätter sig på svältens och utsatthetens Krim ett par år in på 1930-talet för att skriva en essä om Dante gör han det av en absolut nödvändighet att förstå sin kollega. Utifrån sin poetiska sensibilitet närmar han sig Dante och författar en makalöst hisnande utredning som kommer att läsas om hundratals år och då framstå lika ny och häpnadsväckande som idag, eller när den skrevs.

Vem skulle våga säga en liknande sak om dagens alltmer instrumentaliserade artikelform som vi förväntas ”meritera” oss med? Svaret låter inte vänta på sig: det är olika saker och de fyller olika funktioner. Alla kan inte göra som Mandelstam. Nej, svarar jag, absolut – det kan vi inte kräva. Men, som skolade i kritiskt tänkande bör vi granska vår samtid och ställa frågan på vilket sätt vi bidrar till kunskapen genom vår vetenskap. Om en lika förbluffande text skulle skrivas idag: var skulle den få plats? Om svaret blir att den inte skulle få plats i någon av de mest prestigefyllda tidskrifterna måste vi se oss själva i spegeln och undra vad vi håller på med. Om ramen bestämmer innehållet har vi ju ålagt oss en tvångströja av förment vetenskaplighet som begränsar vårt ämnes kunskapsutveckling.

Mycket sällan har den nuvarande formen för uni-

versitetet varit den bäst lämpade för att frambringa de perspektiv som verkligen revolutionerar humaniora. Om så vore fallet skulle vi väl snarare läsa den professor som tyckte att Walter Benjamin inte skulle bli docent (vem det nu var – bäst att söka i en fotnot i någon av de många biografierna), eller för den delen här på hemmaplan låta oss inspireras av Sten Lindroths

tänkande istället för Michel Foucaults. Utan ett aktivt motstånd mot det rådande, där breda allianser mellan alla de krafter som verkar för ett seriöst utforskande av litteraturens former och framträdanden, riskerar inte bara litteraturvetenskapen – det kan vi nog leva med – utan också litteraturen att bli irrelevant. Det kan vi inte leva med.

Nils Olsson: Är det snarare så att vi bör konsolidera och slå vakt om litteraturvetenskapens autonomi i ljuset av offentlighetens förvandlingar under de senaste decennierna? Vilka aspekter av de dominerande formerna för publicering och distribution av litteraturvetenskaplig forskning bör vi i så fall värna om?

Axel Andersson: Jag måste erkänna att jag upplevde frågan som något mystisk. Vad är litteraturvetenskapens autonomi? För mitt inre såg jag bilder av digitala spindlar som mekaniskt utförde peer-review på artiklar som nästan ingen läste. Autonomi existerar inte, förutom i science fiction. Och en kan inte konsolidera det som en inte har. Vi är alla mer eller mindre beroende, och gott så. Integritet, däremot, kan en antingen ha eller sakna. Det samma gäller kritiken och den icke-akademiska intellektuella världen.

I detta skede känns det som om formerna för vetenskapliga publiceringar är en fråga som är i hög grad underordnad innehållet. Vi kan prata fram och tillbaka om kultursidornas förflackning, men den akademiska prosan... Stil verkar helt enkelt inte premieras vid huvudparten av publiceringarna av forskning. När så är fallet är det svårt att inte hamna i en situation där den omöjliga konsolideringen verkar framstå som det enda alternativet.

Jag tror inte att litteraturvetare njuter av att skriva i det hårt mallade språk som de förväntas hålla sig till. Och paradoxen är att litteraturvetare sökt sig till ämnet, i de flesta fall, utifrån en djup passion för just frågor om den vidunderliga förmåga språket har att

ge uttryck åt de mest hisnande tankegångarna, inom fiktionen och utanför. Det måste finnas någon väg ut ur denna återvändsgränd, men att i än större utsträckning avskärma sig har jag väldigt svårt att tro skulle kunna vara svaret.

Ragnild Lome: Ikke litteraturvitenskapen som sådan, men diskusjonskulturen til de humanistiske fagene, er verdt å verne om. Viljen, lysten og synergi-effektene av å jobbe med ideer og språk i fellesskap. Ta på alvor at forskning ikke er frukten av arbeidet til et ensomt geni på sitt kontor.

Fagfellebedømming blir derfor relevant å diskutere, fordi den legger føringer på hvilke faglige samarbeid som er mulig i akademiske sammenhenger. Men det er også viktig å diskutere belønningssystemene innenfor akademia, og hvorvidt den legger gode nok betingelser for levende litteraturvitenskapelig redaksjonsmiljøer.

I *Sensorium* hadde vi fra starten en idé om en aktiv, men åpen redaksjonsprofil. *Sensorium* er både et tidsskrift og et nettverk, som ikke definert av faggrenser, men av felles forskningsinteresser. Vi lager et tidsskrift, har en blogg og et nettverk på en og samme

wordpress-side, som både rommer tekst, kommentarer, bilder, video og lyd. Publikasjon er ikke først og fremst målet; konferansebidragene kan bli artikler, miniseminarene kan bunne ut i en felles tekst eller en temaseksjon – litt som disse TFL-dagene. Grunnideen er at vi publiserer det vi synes er interessant, og at vi aktivt redigerer og foreslår endringer i tekster vi publiserer. Derfor er det viktig at vi selv står på mål for det vi publiserer.

Vi *har* vurdert å ha en peer review-seksjon, for det later til å være det neste uungåelige steget, hvis vi ønsker en fast økonomisk base og være en del av DOI-systemet. Men det frister ikke å bli et fagfellebedømt tidsskrift. At det skal sitte eksterne bedømmere og bestemme hva vi skal publisere, dreper all gleden ved å jobbe med Sensorium. Fra å være redaktører, går vi over til å bli ”screenere”.

Peer review har ført mye bra med seg for alle vitenskapelige disipliner, og ordningen minner på sitt beste om vilkårene til den litterære offentligheten. Men det er også viktig å huske på at ordningen er utviklet med tanke på å oppdage feil og mangler i naturvitenskapelig forskning, og er særlig viktig når redaksjonen (eller forlaget) ikke har spesialkompetansen som kreves for å vurdere den enkelte artikkelen eller utgivelsen.

Hvilken rolle spiller denne feilsøkingsprosessen for litteraturvitenskapen, som ligger kritikken og diskusjonskulturen nærme, og som ikke fortrinnsvis arbeider med kvantitative, kvalitative eller andre verifiserbare metoder? Og hvor den enkelte forsker nettopp ikke

er spesialist, men generalist? Peer review-systemet på sitt verste fjerner litteraturvitenskapen fra dens diskuterende og vurderende kjerne, og gjør redaksjonsarbeidet til en publiseringsfabrikk av enkeltartikler. Derfor er det mye morsommere å jobbe med tidsskrift utenfor academia.

Å erkjenne begrensningene til fagfellebedømte tidsskrift trenger ikke å bety en avvisning av peer review-ordningen. Det finnes peer review-modeller som oppfordrer til diskusjon, og som tar utgangspunkt i at kunnskap formes av en stadig samspill mellom fagfeller. Et eksempel kan være modellen ”post publication review”. Man kunne for eksempel tenke seg en review-prosess, hvor en publisert tekst ble kommentert, og hvor skribenten og redaksjonen hadde tilsvaret i samme nummer.

Daniel Pedersen: Vi ska vara autonoma utan att bli sekteristiska. Ämnets bredd gör dessutom frågan nästan omöjlig att svara på. Enligt mig bör vi bli öppnare för att litteraturvetenskapens resultat måste kunna publiceras i fler kanaler och i fler former. Det har ju ingenting enligt mig att göra med offentlighetens förvandlingar utan snarare avsaknaden av ett humanistiskt självförtroende. Det vi ska värna om borde vara det som är nyskapande. Vi har lärt oss att studera medier, men när det kommer till hur dessa studier själva ska presenteras är vi oftast ganska fantasilösa.

Nils Olsson: På vilka sätt skulle ett arbete med fokus på redaktionella praktiker eller nya produktions- och publiceringsformer kunna bidra till litteraturvetenskapens utveckling och vitalisering?

Axel Andersson: På tusen sätt! Bara fantasin sätter gränser. Enda sättet att veta vad som skulle kunna fungera är att experimentera. Men det är min uppfattning att det inte är speciellt meningsfullt att utföra experiment om de inte i slutändan syftar till att förhålla sig till offentlighetstanken, såsom den har formulerats av Arendt och Habermas och vidareutvecklats av tusen andra. Det i mitt tycke viktigaste i denna tanke är att offentliggörandet alltid syftar till att expandera en publik, även om det är från en väldigt liten utgångspunkt. Det är högst problematiskt att förlita sig på att göra något bra samtidigt som publiken minskar.

För att vara konkret vill jag komma med några enkla tankar vad gäller utvecklingen och vitaliseringen av litteraturvetenskapen i en offentlig kontext:

- Förförs inte av sammanhang som efterfrågar litteraturvetaren som ”expert”. Expertrollen är från en dialogisk och kritisk synpunkt högst suspekt då den inbjuder oss till att förlita oss på *vem* som kommer med utsagan snarare än *vad* utsagan utgörs av.
- Tänk inte på offentligheten som en arena för att ”föra ut forskning” (och släpp drömmen om att skapa en version av ”The Conversation”). Skapa snarare rum för substantiell dialog mellan olika parter, om de nu är kritiker, präster eller byggnadsarbetare. När icke-akademiker bjuds in till universiteten, betala dem enligt Författarförbundets tariff (om ni inte redan gör det).
- Prova nya format. Planera för att de ska få misslyckas i god vetenskaplig ordning så att det går att

lära sig av vad som gick fel. Spring inte ikapp samtidigt. Starta inte poddar eftersom alla andra gör det, eller (än värre) salonger eftersom salongskulturen är på frammarsch.

- Arbeta tillsammans med institutioner som ni aldrig arbetat med tidigare, gärna på ställen som är nya för er. Var beredda på att bli utmanade. Om det ska fungera måste vi alla lära oss något.

Ragnild Lome: Et levende tidsskriftmiljø kan fremover komme til å spille en sentral rolle for litteraturvitenskapen, fordi det kan gi faglig tilknytning til forskere som står ensomme og uten fast tilknytning til en arbeidsgiver. De fleste forskere har dessuten godt av å ha et motsetningsfullt og nært forhold til en redaktør, som en forskerstudent har til sin veileder: En som stiller spørsmålsteget til fruktbarheten og sammenhengen i det de gjør, og som også selv kan foreslå ideer og tekstforslag. Ikke bare forskerstuderenter trenger noen som kan pirke litt i nerdingen, tvinge frem mer presise formuleringer og sette forskning i spill med samfunn og annen forskning. Tilknyttet en redaksjon slipper den enkelte forsker å være sin egen ambassadør for en stakkert stund, og får lov til å være en del av et diskusjonsfellesskap.

Det finnes tekniske muligheter for å fremme diskusjonskulturen innenfor faget, som det er opplagt at tidsskrifter står for: Hva med en felles plattform hvor litteraturvitenskapelig forskning diskuteres i Skandinavia? En slik plattform kunne for eksempel kombineres med en post-publication review-modell, som en mulig, mer diskusjonsfremmende form for fagfellebedømming.

Et eksempel til inspirasjon er den franske filosofen Bruno Latours AIME-prosjekt (An Inquiry Into Modes of Existence: <http://modesofexistence.org/>), hvor en bok skrevet av Latour utgjør kjernen, som andre forskere i dette ”pluriverset” – som de kaller det – oppfordres til å komme med innspill og motspill til.

En annen vei å gå for en redaksjon, er å publisere serier for medier, som er vanskelig for enkeltforskeren å publisere i: Podcaster og korte videoer. Ved å gi teknisk beredskap, tydeliggjør redaksjonen sin nødvendige rolle i forskningsformidlingen, og demonstrerer noe alle forskere egentlig burde vite: Hvor essensiell redaksjonen er (eller bør være) når forskning publiseres. (En diskusjonsplattform ville demonstrert det samme, såfremt forskere faktisk tok den i bruk.)

Slike produksjoner krever en viss erfaring, arbeidstimer og kompetanse, og også en samarbeidsform (skrive manus, bildetekster) som er med på å skjerpe forskeres perspektiv på egen forskning. Én årsaksforklaring til at dette ikke gjøres i dag, er økonomi, men jeg tror også det skyldes en befestet ide om at *forskning er tekst*.

Klarer et tidsskrift å bli en publiseringsplatt-

form for forskere – som kan bistå med idesparring, redigering, diskusjonsplattformer og teknisk beredskap – kan tyngdepunkt skapes, som tiltrekker både energi, prosjektmidler og genererer ideer. I tillegg kan disse plattformene fungere som utgangspunkt for samarbeid mellom kritikere, journalister og forskere. Alt dette forutsetter imidlertid at det er attraktivt å drive vitenskapelig tidsskrift.

For ytterligere å legge til rette for levende tidsskriftsmiljøer, kunne man diskutere hvorvidt litteraturforskere burde få flere publiseringspoeng for å publisere på morsmålet enn på engelsk i små språkområder som Skandinavia. Internasjonalisering skaper ikke nødvendigvis den beste diskusjonskulturen – selv om vi er gode i engelsk er de færreste av oss i stand til å redigere på fremmedspråk. Dette vil dessuten skape en mer naturlig relasjon til litteratordiskusjonen i den øvrige offentligheten.

Daniel Pedersen: Att tvingas tänka nytt och vidga publiceringsformerna och -strategierna borde väl leda till att ämnet utvecklas och vitaliseras eftersom det skulle erbjuda en pluralisering.